

ности.

Ключевые слова. Личность студента, учебная деятельность, индивидуально-психологический потенциал, функции учебной деятельности, субъект, психологическая готовность.

Б.І. Фурманец

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЯК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті викладено концептуальні, науково-теоретичні положення, погляди, основні напрями та функції визначення особистості студента як майбутнього фахівця в умовах складної навчальної діяльності.

Ключові слова. Особистість студента, навчальна діяльність, індивідуального-психологічний потенціал, функції навчальної діяльності, суб'єкт, психологічна готовність.

B. I. Furmanis

THE CONCEPTUAL DEFINITION OF PERSONALITY STUDENT AS FUTURE SPECIALISTS IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL ACTIVITY

The article describes the conceptual, theoretical Position, the views, the main directions and functions of determining the student as a future specialist in the conditions of complex learning activities.

Keywords. Student's personality, learning activities, individual, the function of educational activity, he gave a start, psychological readiness.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2014 р

УДК: 371.13

*К. В. Болдирєв
м. Харків, України*

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми Професійна компетентність в широкому значенні представляє собою наявність як загальнолюдських компетентностей, так і вузькоспеціальних, суміжних з фаховою наукою, без яких становлення професіоналу унеможливується. Професійна компетентність педагога представляє собою особисті якості педагога, які дозволяють йому ефективно вирішувати педагогічні задачі, власноруч сформульовані, або сформульовані адміністрацією учбового закладу. У сучасній науковій спільноті ведеться активна дискусія щодо шляхів формування профе-

сіоналізму педагога, враховуючи те, що він має бути як професійно-компетентним, так і соціально, культурно, духовно розвиненим.

Аналіз наукових досліджень дозволяє сказати, що "Професія є діяльністю, що володіє власною метою, що має власний продукт, норми і засоби, які в кінцевому рахунку детерміновані соціальною функцією і технологією тієї сфери суспільного життя, яку дана діяльність обслуговує"[1, с.7]. Таку думку висловлював Е. І. Рогов, який займався розглядом питання професіоналізму взагалі та професіоналізму педагога зокрема. Формування професіоналізму здійснюється, згідно Е. І. Рогова, у трьох основних напрямках:

1) зміна всієї системи діяльності, її функцій і ієрархічної будови. В ході відпрацювання відповідних трудових навичок відбувається рух особистості по щаблях професійної майстерності, розвивається специфічна система способів виконання діяльності – формується особистісний стиль діяльності;

2) зміна особистості суб'єкта, що виявляється як у зовнішньому вигляді (моториці, промови, емоційності, формах спілкування), так і у відповідних елементах професійної свідомості (професійної уваги, перцепції, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери), що в більш широкому плані може розглядатися як становлення професійного світогляду;

3) зміна відповідних компонентів установки суб'єкта по відношенню до об'єкта діяльності, що проявляється в наступних сферах:

- когнітивній – рівень інформованості про об'єкт, ступінь усвідомлення його значущості;
- емоційній – інтерес до об'єкта, схильність до взаємодії і задоволеність від цієї взаємодії, незважаючи на труднощі;
- практичній – усвідомлення своїх реальних можливостей впливу на об'єкт [1].

Як зазначає С. Д. Якушева, професійна компетентність педагога представляє собою особисті якості педагога, які дозволяють йому ефективно вирішувати педагогічні задачі, власноруч сформульовані, або сформульовані адміністрацією навчального закладу. Під педагогічною компетентністю педагога можна розуміти єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення своєї професійної діяльності. Особливу увагу розвитку та формуванню професійної компетентності викладача англійської мови приділяли увагу О. С. Березюк, І. А. Зязюн, Ю. Н. Кулюткіна, Г. С. Сухобська, П. М. Щербань.

Також не можна не зазначити, що компетентність педагога формується та розвивається у процесі тривалого виконання діяльності. Тому професійну діяльність та діяльність педагогічну часто визначають, як одне і теж за змістом.

Метою статті є визначення особливих засобів та прийомів, які вимагає процес підготовки викладача іноземної, та які мають носити професійно-спрямований характер, що позитивно сприяє формуванню професійно-педагогічних умінь, обумовлюючих навчання іноземним мовам, як чинникам міжкультурного спілкування.

Виклад основного матеріалу Всі види роботи зі студентами повинні носити активно-діяльнісний вид спрямованості, що інтелектуально розвиває та інтенсифікує процес навчання. Сучасними науковцями зазначається, що формування професійно-педагогічних умінь здійснюється паралельно з формуванням інших суміжних вмінь та навичок майбутнього фахівця [3]

Сучасна педагогічна освіта формує нові вимоги до розвитку професіоналізму педагога. Основні шляхи розвитку професійної компетентності викладача: робота в методичних об'єднаннях, творчих групах; дослідницька діяльність; інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій; різні форми педагогічної підтримки; активна участь у педагогічних конкурсах, форумах, фестивалях; узагальнення власного педагогічного досвіду. Процес формування професійної компетентності викладача з будь якої спеціальності є доволі складним та багаторівневим. Так, серед основних етапів її становлення можна виділити: самоаналіз і усвідомлення необхідності розвитку; планування саморозвитку; самовиявлення, самоаналіз [2].

Саморозвиток, самонавчання відіграють дуже важливу роль під час становлення та формування вчителя іноземної мови, але, нажаль, часто недооцінюються учасниками педагогічного процесу у повній мірі. Ця проблема особливо чітко окреслюється в європейській іншомовній освіті, адже в рамках кредитно-модульної системи оцінювання знань, вмінь і навичок студента зростає роль фактора самостійної роботи, самостійної підготовки.

Сучасне соціальне становище, його постійні зміни та розвиток висувають дедалі все більше нових вимог до суспільства: так багатомовність стає необхідною якістю особистості задля її комунікації з оточуючими у всіх сферах життєдіяльності. Реалізація сучасних потреб особистості вивчати інші мови стає сильним руховим фактором задля самонавчання іноземним мовам. Сучасні науковці відносять компетенцію самонавчання або самовивчення іноземної мови до ключових компетенцій студентів-філологів педагогічних ВНЗ. Так з'являються нові завдання перед педагогічним співтовариством у галузі підготовки вчителів з мовних дисциплін: формування фахівців, що володіють компетенцією самонавчання іноземної мови, а також особливими знаннями в галузі самонавчання іноземних мов, які можна передати учням, сту-

дентам, всім тим, хто вивчає мови. Розглядаючи саму сутність даного процесу, Т. Ю. Тамбовкіна зазначає, що самонавчання іноземних мов є особливим, природним видом пізнавальної діяльності особистості, направленим на автономне вивчення мов шляхом розвитку компетенції самостійного вивчення іноземних мов і створення індивідуальної моделі самонавчання на основі набутого мовного досвіду. При цьому компетенцію самонавчання іноземної мови розуміють як здібність до самостійного планування, регулювання і контролю розумових процесів, які лежать в основі процесу вивчення і супроводжують його [4].

Підвищує ефективність розвитку мовної компетентності викладача його загально педагогічна освіта а згодом – безпосередня практична діяльність. Особливі здібності, які формуються під час процесу безпосередньої професіоналізації та оволодіння мовними навичками: виявляти особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; порівнювати явища іноземної мови з їх еквівалентами в рідній мові; аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчається; вибирати відповідні мовні засоби для спілкування учнів (студентів); використовувати різні види наочності при навчанні мови; прогнозувати можливі помилки учнів, студентів у мовному, соціокультурному аспектах мови; практично використовувати всі сучасні технічні засоби навчання у формуванні навичок іншомовного спілкування

Одним з найбільш успішних підходів до формування професійно-творчої особистості викладача є збільшення міри свободи учасників педагогічного процесу і створення умов для вільного самостійного вибору й реалізації кожним студентом свого освітнього маршруту; ситуаційне проектування змісту навчання, включення особистісного досвіду студентів, що здобувається на основі суб'єктно-значеннєвої взаємодії, у змісті навчання; використання діалогових та імітаційно-ігрових технологій в організації навчального процесу; включення навчальних задач у контекст майбутньої особистісно-орієнтованої професійної діяльності. З огляду на це, наукове педагогічне товариство виділяє ряд завдань, послідовне розв'язання яких здатне допомогти викладачам створити надійні засади для побудови методичної системи формування мовної професійної компетенції студентів педагогічних ВНЗ з різних спеціальностей. Якщо ці завдання будуть запроваджені у процес підготовки викладачів іноземних мов, то вони матимуть наступний характер: окреслення приблизного змісту доступного мовознавчого (у тому числі з галузей сучасної лінгвістики) матеріалу до самостійного опрацювання, який поглибить розуміння функціонування мови у житті; упорядкування змісту чинних навчальних програм; внесення коректив до змісту дисциплін лінгвістичного циклу, обов'язкових для вивчення з урахуванням сучасних досліджень лінгвістики; укладання бібліо-

графії основних та додаткових інформаційних джерел (підручників, навчальних посібників, статей провідних учених у періодичних мовознавчих та педагогічних виданнях, словників і довідників), які здійснять безпосередню допомогу викладачам та студентам у процесі навчання та самонавчання [5].

Особливо розвиває та формує професійну компетентність викладача англійської мови у всіх напрямках використання засобів моделювання. Моделювання обґрунтовано вважають одним з найпродуктивніших підходів у процесі загальнопедагогічної підготовки вчителів іноземної мови для формування їх особистісних рис та педагогічної культури у роботі зі студентами, оскільки стає можливим формування всіх аспектів професіоналізму, зокрема психологічних, лінгвістичних, комунікативних, тощо. До засобів моделювання можна віднести методи активного навчання. П. М. Щербань відводить вагому роль у формуванні професіоналізму викладача педагогічним іграм, які передбачають імітаційне моделювання проблемних і психолого-педагогічних ситуацій.

Сучасній науці відомо кілька типів моделювання. До них відносяться: предметне моделювання, при якому дослідження ведеться на конкретній моделі оригіналу; знакове моделювання, коли в якості моделі виступають схеми, креслення, формули; уявне моделювання, при якому замість знакових моделей використовуються уявно-наочні подання цих знаків і операцій з ними.

Одним із перспективних підходів до підготовки викладача є контекстне навчання. Воно являє собою модель, що задає систему переходів від навчальної діяльності до професійної за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця. Засвоєння абстрактних знань як знакових систем накладається на професійну діяльність, здійснюється послідовне, безперервне і систематичне наближення студента до виробництва, трансформація навчально-пізнавальної діяльності в квазіпрофесійну, навчально-професійну і професійну. Студент поступово переходить від найбільш абстрактних знакових моделей, що реалізуються головним чином у рамках окремо взятих навчальних дисциплін і забезпечують фундаментальну підготовку, до все більш конкретних предметних і міжпредметних моделей, а врешті решт здійснюється перехід від навчання до праці [4]. Навряд чи можна погодитися з таким уявленням переходу від навчання до праці тільки на основі моделювання змісту діяльності. Провідну роль у такому переході мають відіграти психічні процеси і насамперед зміна позиції студента в екзистенціальній сфері. Звичайно, перехід – це процес діалектичний, тобто моделювання змісту діяльності, з одного боку, вимагає іншої самосвідомості від студента, а з іншого, припускає зміни в самосвідомості. Однак,

якщо не ставити мету змінити самосвідомість студента на основі моделювання нового змісту діяльності, то таке моделювання може стати основним результатом; і розраховувати на те, що самосвідомість проявиться як природний процес, що супроводжує моделювання, це рівнозначно тому, що мало місце в традиційному навчанні, коли головними були знання, а розвиток – другорядним.

Слід зазначити, що серед аспектів формування професійної компетентності викладача виділяють суб'єктне становлення особистості. В широкому значенні, суб'єктність розуміється, як якість окремої людини або групи, що відбиває здатність бути індивідуальним або груповим суб'єктом і що виражається мірою володіння активністю і свободою у виборі та здійсненні діяльності. Суб'єктність представляє собою рівневу характеристику, тому її властивості з'являються тільки на певному рівні розвитку і визначаються балансом процесів екстеріоризації та інтеріоризації [9]. Суб'єктне становлення майбутнього фахівця може бути представлено наступними стадіями: адаптація до умов ВНЗ, прийняття нового соціального статусу, самореалізація в освітньому процесі; активне освоєння студентом своєї ролі і свідомому керівництві своєю діяльністю на основі усвідомлених мотивів і цілей; цілеспрямоване формування особистісних якостей, професійних умінь; прояв суб'єктності студента, який здійснює самостійне перетворення особистісних властивостей у соціально та професійно значущі якості, необхідні для успішного виконання майбутньої професійної діяльності.

Широкі можливості для занять з іноземної мови і розвитку іншомовної комунікативно-професійної компетенції відкривають мультимедійні засоби навчання, та використання Інтернету. Завдяки Інтернету суттєво розширюються можливості використання комп'ютера для формування мовленнєвої компетенції майбутніх вчителів іноземних мов.

Завдяки інтернет-проектам можна досягти оптимального поєднання матеріалу для формування мовної, мовленнєвої і країнознавчої компетенцій. Зазвичай, впровадження будь-якого інтернет-проекту передбачає сформованість іншомовної комунікативної компетенції на досить високому рівні. Тому цей метод навчання розглядається, як доповнюючий вже існуючі традиційні шляхи формування професіоналізму викладача. Такий спосіб обумовлений самими завданнями, що стоять перед майбутніми вчителями в процесі роботи над проектом. Інтернет-проекти надають можливість його учасникам працювати в автономному режимі, займати активну позицію і самостійно організувати свій навчальний процес. Виділяють такі етапи проекту: ініціювання (пошук ідей для проекту); початок проекту (складання плану і початок роботи над проектом); реалізація проекту; пре-

зентація результатів проекту; оцінювання результатів [6]. Незважаючи на численні переваги використання інформаційних технологій для навчання іноземної мови, є багато обмежень, які слід враховувати, перш ніж включити їх до навчального процесу. По-перше, для підвищення ефективності навчального процесу, робота за комп'ютером в аудиторії не повинна тривати більше ніж тридцять хвилин; по-друге, слід пам'ятати, що веб-тексти призначені для читання по діагоналі або вибіркового читання з метою отримання певної інформації. Детальне читання, натомість, краще проводити на основі традиційних медійних засобів. До вибору теми і формулювання завдання треба підходити з обережністю, оскільки більшість матеріалів у вебі не дидактизована. Рекомендовано перед тим, як дати пошукове завдання студентам, самостійно спробувати запросити таку інформацію і перевірити деякі джерела [6].

Також, до методів формування професійної компетентності з використанням інноваційних технологій можна віднести запровадження електронного портфоліо. Він розміщується на сервері навчального закладу, та є доступним у мережі Інтернет. Такий вид роботи забезпечує дистанційну комунікацію викладача зі студентом. Як зазначає Тадеєва М. І., ця технологія є засобом реалізації таких принципів організації системи вищої професійної освіти як: принцип двомовності, що означає постійну увагу до діяльності студентів в процесі навчання, їх готовність включатися в активні форми роботи, легко переходити з однієї мови на іншу; саморозвитку, тобто створення умов для підтримки природної допитливості студентів; цілісності, що включає формування професійних компетенцій вчителя іноземної мови (комунікативної, філософської, психолого-педагогічної, інформаційно-пошукової); критеріальності оцінювання результатів навчальної діяльності майбутніх фахівців [3].

Висновки: Процес підготовки викладача іноземної мови вимагає використання особливих засобів та прийомів, які мають носити професійно-спрямований характер, що позитивно сприяє формуванню професійно-педагогічних умінь, обумовлюючи навчання іноземним мовам, як чинникам міжкультурного спілкування.

Особистісний професійно-творчий розвиток студента у ВНЗ безпосередньо пов'язаний з процесом навчання й стає можливим при наявності взаємодіючих суб'єктів. Дослідники підкреслюють, що хоча й існує чимало форм, які б надали можливість студентам експериментувати та аналізувати педагогічні явища, але лише окремі з них включені в програму підготовки викладачів іноземних мов. Часто багато з ефективних методів та засобів становлення професійної компетентності педагога недооцінюються самими учасниками педагогічного процесу у повній мірі. Тому лише комплексне поєднання всіх видів діяльності студентів надає

найбажаніший результат: педагог формується різнобічно, набуваючи різних видів компетенцій (такі, як соціально-культурна, психологічна, психолінгвістична та інш.) упродовж всього терміну навчання здобуваючи та формуючи в себе професійну компетентність на якісному рівні.

Література 1. Нирмайер Р. Мотивація /Р. Нирмайер, М. Зайфферт. – М.: Омега-М, 2008. – 124 с. 2. Секция №20 "Профессиональная компетентность преподавателя лингвистических дисциплин"[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_info/conf6/20.pdf – Название с экрана. 3. Тадеева Марія Іванівна Формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов: європейський – М.І. Тадеева, Інформаційні технології і засоби навчання. – №5 (13) – 2009 – Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>. 4. Тамбовкина Т. Ю. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе: концепция учебного курса / Т. Ю. Тамбовкина.// Иностранные языки в школе. – 2007. – №8. – С. 77-84. 5. Климова К.Я. Лінгвістичні засади формування мовнокомунікативної професійної компетентності студентів ВНЗ – майбутніх педагогів-нефілологів / К. Я. Климова. Шляхи вдосконалення мовної компетентності сучасного педагога (Матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р.). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 13. 6. Мархева О. Є. Шляхи формування іншомовно-комунікативно-професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em12/content/09mojtio.htm> – Назва з екрану.

Bibliography (transliterated) 1. Nirmajer R. Motivaciya /R. Nirmajer, M. Zajfert. – М.: Omega-M, 2008. – 124 s. 2. Sekciya №20 "Professional'naya kompetentnost' prepodavatelya lingvisticheskikh disciplin"[Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_info/conf6/20.pdf – Nazvanie s ehkrana. 3. Tadeeva Mariya Ivanivna Formuvannya pedagogichnoi kompetentnosti majbutn'ogo vchitelya inozemnih mov: evropejs'kij – M.I. Tadeeva, Informacijni tekhnologii i zasobi navchannya. – №5 (13) – 2009 – Rezhim dostupu do zhurnalu: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>. 4. Tambovkina T. Y. Samoobuchenie inostrannym yazykam v yazykovom vuze: koncepciya uchebnogo kursa / T. YU. Tambovkina.// Inostrannye yazyki v shkole. – 2007. – №8. – S. 77-84. 5. Klimova K.YA. Lingvistichni zasady formuvannya movnokomunikativnoy profesijnoy kompetencii studentiv VNZ – majbutnih pedagogiv-nefilologiv / K. YA. Klimova. SHlyahi vdoskonalennya movnoy kompetencii suchasnogo pedagoga (Materiali regional'noy nauково-metodichnoi konferencii, 27 bereznya 2008 r.). – ZHitomir: Vid-vo ZHDU im. I. Franka, 2008. – S. 13. 6. Marheva O. E. SHlyahi formuvannya inshomovno-komunikativno-profesijnoy kompetencii majbutn'ogo vchitelya inozemnoy movi zasobami informacijnih tekhnologij [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ime.edu-ua.net/em12/content/09mojtio.htm> – Nazva z ekranu.

К. В. Болдирєв

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема формування професіоналізму викладача іноземної мови. Досліджуються існуючі шляхи формування професійної компетентності педагога, та структура педагогічного процесу підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Виділяються окремі шляхи формування педагога-професіонала, як такі, на які слід приділяти більше уваги при плануванні освітніх програм, та комплексне поєднання всіх шляхів формування висококваліфікованого викладача, як всебічно розвиненої особистості.

Ключові слова: професійна компетентність, професіоналізм, викладач іноземної мови, метод моделювання, метод проектів, контекстне навчання

К. В. Болдырев

ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье рассматривается проблема формирования профессионализма преподавателя иностранного языка. Исследуются существующие пути формирования профессиональной компетентности педагога, и структура педагогического процесса подготовки будущих специалистов в ВУЗе. Выделяются отдельные пути формирования педагога-профессионала, как такие, на которые следует уделять больше внимания при планировании образовательных программ, и комплексное сочетание всех путей формирования высококвалифицированного преподавателя, как всесторонне развитой личности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессионализм, преподаватель иностранного языка, метод моделирования, метод проектов, контекстное обучение

K. V. Boldyrev

MAIN METHODS OF FOREIGN LANGUAGES TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION

In this article the problem of foreign language teacher's professionalism formation is considered. Existing ways of creating teacher's professional competence and the structure of the pedagogical process of training future professionals in the Universities are investigated. Separate ways, as to which more attention in the planning of educational programs should be given, and the integrated combination of all ways of forming a highly qualified teacher as a fully developed personality are allocated.

Keywords: professional competence, professionalism, language teacher, simulation method, project method, contextual learning

Стаття надійшла до редакції 10.06.2014 р